

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 hp

Klassisk musik i grundskolans läromedel sedan 1946 och fram till idag

– en läromedelsanalys ur ett historiskt perspektiv

Författare: Miriam Bergvall

Handledare: Pia Bygdéus

Examinator: Karin Hallgren

Termin: VT17

Ämne: Musikpedagogik

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4GN06E

Abstrakt

Barn i grundskolan känner igen klassisk musik i undervisningen från vardagliga sammanhang, exempelvis filmmusik, men är ofta omedvetna om sin kunskap. För att dessa barn och barn utan förkunskaper om klassisk musik ska få en förståelse, granskades olika läromedel som skulle kunna vara ett stöd. Föreliggande studie undersöker hur 11 olika läromedel för barn i grundskolan framställer klassisk musik, från 1946 fram till 2016. Kulturarv och därmed även klassisk musik är betydande beståndsdelar inom musikpedagogiken idag. Forskning kring förändringen av dessa kan ge en inblick i vad som kommer att ske och vilken nytta vi kan ha av det förflutna. En förändring inom samhällssyn, skolreformer och teknologi har påverkat musikundervisningsinnehållet, vilket även speglas i läromedlen. I resultatet och diskussionen framgår hur detta har influerat framställningen av klassisk musik i tryckta läromedel och vilken nytta lärare kan ha av gamla läromedel.

Nyckelord

Läromedel, klassisk musik, grundskola, kulturarv, läromedelsanalys, musikpedagogik

Tack

Tack Pia Bygdéus för handledning!

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställning	2
1.3 Avgränsningar	3
2 Tidigare forskning	4
2.1 Läromedelsanalys	4
2.2 Läromedel ur ett annat perspektiv	4
2.3 Kulturarv i kursplaner för musik	5
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning	5
3 Teoretiska begrepp	7
3.1 Klassisk musik	7
3.2 Läromedel eller lärobok	7
3.3 Ramverk som analysverktyg	8
3.3.1 Kategori 1: Framställning	8
3.3.2 Kategori 2: Förändring	8
3.3.3 Kategori 3: Likheter och skillnader	9
4 Metod och material	10
4.1 Genomförande	10
4.2 Insamlingsmetod och urvalsprinciper	10
4.3 Analysmetod	11
4.4 Metoddiskussion	12
4.5 Tryckta läromedel	12
5 Resultat	14
5.1 Tematisk läromedelsanalys	14
5.1.1 <i>Nu ska vi sjunga (1946)</i>	14
5.1.2 <i>Första sångboken (1966)</i>	15
5.1.3 <i>Våra visor (1969)</i>	16
5.1.4 <i>Skolsångboken (1969)</i>	17

5.1.5	<i>Plan Mu 4 (ca1970)</i>	18
5.1.6	<i>Vi gör musik (1974)</i>	20
5.1.7	<i>Numusik 1 (1987)</i>	21
5.1.8	<i>Stora musikboken (1998)</i>	22
5.1.9	<i>Musikskatten (2001)</i>	24
5.1.10	<i>Stora musikboken: musiklektioner för mer än ett år! (2015)</i>	25
5.1.11	<i>Musik i skolan (2016)</i>	26
5.2	Analys av framställning, förändring, likheter och skillnader	27
5.2.1	<i>Framställning</i>	28
5.2.2	<i>Förändring</i>	29
5.2.3	<i>Likheter och skillnader</i>	31
5.3	Sammanfattning av resultat	31
6	Diskussion	33
6.1	Förändring	33
6.1.1	<i>Läromedelsframställning och kulturarv</i>	33
6.1.2	<i>Läromedelsförändring</i>	35
6.1.3	<i>Likheter och skillnader mellan år 1946 till 2016</i>	35
6.2	Nyttan med gamla ting	36
6.3	Förslag till vidare forskning	36
6.4	Slutord	37
	Referenser	38
	Bilagor	I
	Bilaga A Ramverk	I
	Bilaga B Sökschema	IV

1 Inledning

”Den här låten känner jag igen från en film” är ett återkommande citat från barn i grundskolan och har varit inspirationen till följande examensarbete. Under min tid som musiklärarstudent och vikarie i årskurs 1–6 har det varit en vanlig respons från barn i mötet med klassisk musik vi arbetade med i undervisningen. Exempelvis kände eleverna igen melodier från *Djurens karneval* av Camille Saint-Saëns eller Ludwig van Beethovens *5:e Symfoni*, eftersom stycken varit med i tv-program som barnen sett eller utgör grunden till en barnvisa. Det blev tydligt för mig att barnen har varit i kontakt med klassisk musik, även om det skett omedvetet. Som relativt oerfaren musiklärare uppstod frågor kring på vilket sätt dessa barn kan få nytta av sin förförståelse och bredda sina kunskaper. I samband med letandet efter svar på frågorna stötte jag på läromaterial från olika årtionden. Detta väckte mitt intresse för historisk forskning kring klassisk musik i läromedel avsett för grundskolan och mitt kommande arbetsfält musikundervisning upp till och med årskurs 6.

1.1 Bakgrund

Före läroplanens uppkomst 1955 benämndes musikämnet i undervisningsplanen som ”sång”, vilket hade sina rötter i 1800-talets definition av ämnet. Att börja kalla ämnet för ”musik” istället för ”sång” förde även innehållsmässiga förändringar med sig. Exempelvis skapades det utrymme för andra musikpedagogiska aktiviteter utöver sång och 1955s läroplan föreskriver inte heller några kopplingar till psalmer och därmed till kyrkan (Emanuelsson, 1990:25).

Fram till 1960-talet dominerade trots det visor i sångböckerna för skolan (Emanuelsson, 1990:25). Läroplanerna Lgr62 och Lgr69 satsar huvudsakligen på sång men även lyssning och musicerande ska ingå i undervisningen. Lgr69 präglas av att vara den mest genomarbetade kursplanen i musik hittills, att vara elevinriktad och att ge betydelse till musiklyssning i samband med den musikteknologiska utvecklingen (Emanuelsson, 1990:33f).

Jämfört med Lgr69 läggs inte lika mycket vikt på musikundervisningen i Lgr80. Undervisningen ska vara elevnära, det vill säga baserad på elevers intressen och omvärld (Emanuelsson, 1990:43f). En vändning ifrån detta och ett lyft av klassisk musik i musikundervisningen skedde under 1990-talet. Här problematiserar Emanuelsson även jämvikten mellan populärmusik och kulturarv i samband med tillgången till ny teknik (Emanuelsson, 1990:53).

Idag föreskriver kursplanen för ämnet musik i läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011 att eleverna ska möta olika typer av musik som exempelvis konstmusik och att arbeta med de olika instrumentgrupper. Dessa aspekter kan förenas med klassisk musik redan i årskurs 1–6. I grundskolans senare år ska eleverna även lära sig om musik från olika epoker ”[...] samt betydelsefulla tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk” (Skolverket, 2011:149-151). Klassisk musik blir därmed oundviklig för både barn och musikpedagoger i grundskolan.

Förutom läroplanens riktlinjer föreligger även andra musikpedagogiska aspekter som bekräftar varför eleverna ska möta klassisk musik. Enligt Hanken och Johansen (2013:167) ingår klassisk musik i kulturarvet. Hanken och Johansen (2013:166f) beskriver kulturarvet som en aspekt av legitimering för musikundervisningen. Det är vår uppgift att bevara och föra kulturarvet till nästa generation eftersom det har en lång tradition. Även om musiken har skapats för länge sedan kan den fortfarande beröra oss och det är betydelsefullt för kommande generationer att ta vara på. Att föra vidare kulturarv stärker även elevernas uppfattning om historia och allmänbildning i ett sammanhang.

Sammanfattningsvis har förekomsten av klassisk musik i undervisningen varierat i anknytning till läroplanerna. Det finns dock flera skäl för att klassisk musik ska ingå i musikundervisningen. Elever kan ha en bild av eller förförståelse för klassisk musik och dem ska ges möjlighet att bredda och fördjupa sina kunskaper på lektionerna, likaväl som det kan finnas barn som ännu ej mött klassisk musik. En litteraturstudie öppnar upp för kunskap om och möjlighet till inspiration av äldre metoder och undervisningsexempel som fortfarande kan vara värdefulla idag. Som ett stöd för att planera en undervisning finns det ett antal läromedel som musikpedagoger har tillgång till.

1.2 Syfte och frågeställning

I denna studie undersöks hur klassisk musik framställs i tryckta läromedel idag och hur framställningen av klassisk musik har förändrats genom åren. Att undersöka hur klassisk musik har framställts i musikundervisningen sedan 1940-talet ger inblick i hur synen på musikundervisning och därmed möjligtvis även på hur kulturarv har utformats och förändrats. Följande frågeställningar har formulerats:

- Hur har klassisk musik framställts i tryckta läromedel för musikundervisning i grundskolans årskurs 1-6 sedan 1940-talet och fram till idag?

- Vilka likheter och skillnader finns bland läromedlen- och böckerna från olika tider?

1.3 Avgränsningar

Digitala verktyg och internetbaserad undervisning i samband med dagens läromedel granskas inte enligt analyskategorierna i denna studie. Med läromedel- och böcker menas tryckt material i form av böcker eller pärmar. Dessutom utesluts även psalmlistor som förekommer i läroböcker eftersom de i detta material inte kan kopplas till klassisk musik utan friare tolkning. Därutöver bör nämnas att det breda begreppet *klassisk musik* har valts eftersom empirin och litteraturen utgår från detta begrepp. Begreppet konstmusik kan förekomma i texten i samband med läroplaner, dock innefattar klassisk musik även konstmusik i denna studie. En utförligare definition av begreppet ges i teorikapitlet.

2 Tidigare forskning

I följande kapitel redovisas tidigare forskning om musikundervisning och läromedel. Efter samråd med en universitetsbibliotekarie kunde det konstateras att tillgången till läromedelsanalyser i ämnet musik är begränsat, vilket även blir synlig i litteratursökschemat som förtydligar hur litteraturen har funnits (se Bilaga B). Därför ger detta kapitel en inblick i relevant forskning som berör samma område. Först ges exempel på annan läromedelsanalys i musik, därefter redogörs för läromedelsutvecklingen i Sverige och slutligen kulturarv i kursplaner i musik.

2.1 Läromedelsanalys

I en brittisk studie från 2006 undersöktes 16 olika musikläromedel för grundskolan (Newton & Newton, 2006). Studien genomfördes då forskarna iakttagit att oerfarna musikpedagoger ofta känner sig osäkra i sin roll som musiklejare. Läromedlen granskades med utgångspunkt i användbarhet och hur hjälpsamma de är för att stärka pedagogens kompetens och självförtroende. Materialet granskades fenomenografiskt efter hur läromedlen framställer vissa kategorier som exempelvis hur musikens syfte förklaras, hur instrument presenteras, vilken roll instrument spelar och hur de fungerar, hur musikaliska begrepp förklaras, vad barn behöver göra för att bli kunniga och slutligen hur texten i boken uppfyller sitt syfte och är uppbyggd. Undersökningen resulterade i slutsatsen att de undersökta läromedlen inte fokuserade tillräckligt på syftet med musikundervisningen vilket kan vara negativt för oerfarna lärare (Newton & Newton, 2006). Tillvägagångssättet att utvärdera det insamlade materialet är relevant även i föreliggande studie. Att undersöka läroböcker efter kategorier kan säkerställa att ingen information förbises och hur materialet struktureras inför analysen. Studien av Newton och Newton (2006) visar dessutom att det finns behov av att läromedel granskas.

2.2 Läromedel ur ett annat perspektiv

I en svensk studie (Johnsson Harrie, 2009) forskades det kring läromedel och statens påverkan mellan 1938 och 1991. Forskaren presenterar sambandet mellan skolhistoriska utvecklingen i Sverige och hur syftet och användningen av läromedel förändrats. Studien genomfördes genom textanalyser. Forskaren kom fram till följande resultat: Mellan 1938

och 1974 granskades alla läroböcker i förhållande till läromedelskostnad och hur de speglar läroplanerna. Efter denna period granskades enbart läromedel i ämnet samhällskunskap fram till 1991. Sedan dess har det inte funnits ett officiellt statligt gransknings-schema. Dock kan staten fortfarande ha en indirekt inverkan genom att läromedel baseras på läroplanen (Johnsson Harrie, 2009). Utöver det kom hon fram till att det idag i samband med decentraliseringen är skolornas och lärarnas uppgift att granska läromedel och att det bör ingå i lärarutbildningen. Johnsson Harries studie kan ses som en bakgrund till föreliggande undersökning i samband med skolväsendets utveckling. Att göra kopplingar mellan Johnsson Harries (2009) resultat och denna studie kan även höja föreliggande studiens trovärdighet genom att paralleller mellan båda resultaten framträder.

2.3 Kulturarv i kursplaner för musik

I forskningsartikeln *Synen på musik i Lpo94 och dess föregångare* (Danielsson, 2008) undersöks hur kursplanerna för musik har förändrats sedan andra världskriget. I läroplanen Lgr 62 framträder musikämnets betydelse i samband med kulturarv och identitetsskapande medan Lgr69 och Lgr80 inte lägger lika stor fokus på det. Danielsson refererar till Heiling som menar att det kan bero på samhällsutvecklingen som på den tiden gick ifrån att bidra med individens kunskaper och färdigheter till samhället, till att utveckla en egen identitet och fokusera på individens behov (Danielsson, 2008:221). I Lpo94 får kulturarvet däremot en ny aktualitet där eleverna ska bli förtrogna med centrala delar av det nordiska och västländska kulturarvet. Danielsson tolkar det som att eleverna i Lgr62 skulle få en förståelse för ett gemensamt kulturarv medan Lpo94 beskriver det som ett verktyg för identitetsskapande. Danielsson citerar Lpo94 för att förtydliga detta: "... [sic!] kunskaper i musik, botten i, frigör och förstärker den egna identiteten... Musik är en del av kulturarvet (*Kursplanen i musik*)" (Danielsson, 2008:220). Synen på kulturarv och därmed även klassisk musik är relevant för föreliggande studie eftersom många läromedel faktiskt är baserade på läroplanerna enligt förorden och baksidetexterna i materialet. Kopplingar mellan läromedel och läroplaner bidrar dessutom till diskussionen om huruvida synen på kulturarv har förändrats genom åren.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskning som gjorts visar att det finns ett behov av att granska läromedel med hjälp av kategorier. De bör undersökas efter deras användbarhet och hur de förmedlar

ett visst innehåll. Att granska läromedel kan visa på brister i innehållet, vilka kan ha negativa konsekvenser för framförallt oerfarna lärare (Newton & Newton 2006). Att granska läromedel får ytterligare betydelse i samband med Johnsson Harries (2009) forskning som visar att läromedel i Sverige inte granskas enligt ett statligt granskningsschema idag och därmed är det pedagogernas uppgift att granska läromedlen som de vill använda sig av. Studien ger dessutom en inblick i hur skolreformer har påverkat läromedel, vilket synliggör samband med föreliggande studiens resultat och därmed bidrar till dess trovärdighet. Utöver läromedelsgranskning redogörs även för synen på musikundervisning och kulturarv i tidigare forskning. Danielssons (2008) studie granskar kursplaner i musik från 1962 fram till 1994. Synen på kulturarv har förändrats i samband med samhällsförändringar och skolreformer. Det har relevans för föreliggande studie, eftersom förändringar i kursplanerna och synen på kulturarv kan ge en förklaring till framställningssätten av klassisk musik i materialet.

3 Teoretiska begrepp

I detta kapitel presenteras perspektiv och förståelse för teoretiska begrepp som används i studiens olika delar. Först definieras begreppet *klassisk musik*, därefter skillnaden mellan *läromedel* eller *lärobok* och slutligen *ramverk som analysverktyg* med definitioner av subkategorier.

3.1 Klassisk musik

Inledningsvis bör begreppet klassisk musik förklaras. Begreppet har valts i anknytning till empirins terminologi. Begreppet används i skrift i både det insamlade datamaterialet och litteraturen som refereras till i denna studie. Svenska Nationalencyklopedin definierar klassisk musik på följande vis: ”Musikverk som lyfts fram som speciellt värdefulla och därvid blivit del av ett kulturarv” (*NE.se [Elektronisk resurs]*, 2000-). Även Strömqvist (1991:7) tar upp olika definitioner i sin rapport om barn och klassisk musik. Hon refererar till Sohlmans musiklexikon där klassisk musik dessutom i betydelse anses vara musikverk från olika epoker och ur olika genrer med ”odiskutabelt värde”. Läromedelsskaparna Engström och Cederlöf (Strömqvist, 1991:7) förtydligar dessutom att ”Slit och släng-musiken inte blir klassisk”. I föreliggande studie används begreppet för den traditionella västerländska klassiska musiken, det vill säga musik från olika epoker med ett kulturellt värde som skiljer sig från nutidens underhållningsmusik. Folkmusik och traditionella visor uteslutes.

3.2 Läromedel eller lärobok

I kommande kapitel kommer begreppen läromedel och lärobok att användas. Läroböcker har sitt ursprung på 1950-talet där skolböcker i undervisningssyfte började användas och utvecklas i samband med enhetsskoleförsöket (Strandberg 2007:52). Begreppet lärobok använder Strandberg (2007:72) för materialet före 1974 eftersom det var den rätta beteckningen då. Läromedel är däremot ett uttryck som används efter denna period. Skillnaden mellan dem är att läromedel är ett mer omfattande begrepp. Lärarhandledningar och arbetsböcker som är baserade på materialsystem och forskning började användas i slutet av 1960- och början av 1970-talet (Strandberg, 2007:72). Därför innefattar begreppet läromedel i föreliggande studie även lärarhandledningar och annat material som tillhör.

3.3 Ramverk som analysverktyg

Att använda sig av ett ramverk är en analysmetod som i denna studie även kopplas till de teoretiska begreppen. Metoden och teorin förenas genom att begreppen som användes vid ramverket också har blivit analyskategorier som kräver förklaring i sitt sammanhang. I denna undersökning består ramverket av en tabell där olika läromedel listas upp i kronologisk ordning och visar vilka aspekter av klassisk musik de innehåller. Bryman (2013:529) tar upp Ryan och Bernard som nämner aspekter som kan beaktas vid användandet av ramverk. Exempelvis borde repetitioner av teman, övergångar eller i detta fall förändringar, likheter och skillnader iakttagas vid en tematisk analys. I samband med utvärderingen av ramverket har dessa aspekter även blivit analyskategorier som definieras nedan. Varje läromedel granskas därmed enligt följande definitioner:

3.3.1 Kategori 1: Framställning

I denna studie betecknar framställning på vilka olika sätt klassisk musik identifierades i utvärderingen av materialet. Ryan och Bernard ger förslaget att leta efter repetitioner vid en tematisk analys (Bryman, 2013:539). Framställningssätten *sång*, *lyssnande*, *skapande*, *musikteori*, *rörelse och dans* var de fem olika sätten där klassisk musik upprepningsvis kom till uttryck i materialet. Sång betyder att den förekommer i form av låtar eller klassiska melodier med en ny text. Lyssnande förekommer oftast i samband med skapande. Det innebär att klassisk musik borde enligt läromedlet användas för att skapa exempelvis musik i form av att spela själv eller att producera bilder. Ett liknande framställningssätt är rörelser, vilket går ut på att eleverna rör sig till klassisk musik på olika sätt. Även musikhistoria och kompositörer representeras i ett klassiskt sammanhang där skaparna av musiken står i centrum. Den sista framställningsaspekten som ingår i denna analyskategori är musikteori. Genom att lyssna på musiken och att läsa noter och partitur av klassiska verk ska eleverna lära sig hur instrumenten låter och vilka musikteoretiska begrepp de kan beskriva musiken med.

3.3.2 Kategori 2: Förändring

Förändringskategorin beskriver vilka förändringar som har skett i kronologisk ordning. I föreliggande studie har därför läroböcker och läromedel jämförts med sin föregångare från det insamlade materialet. Bryman (2013:529) tar upp Ryan och Bernard som beskriver det som övergångar, det vill säga hur temat varierar i materialet. Temat är i detta fall

klassisk musik och därmed undersöks hur framställningen av det varierar. Eftersom materialet oftast riktar sig mot elever i årskurs 1-3 eller 4-6 tas det hänsyn till att förändringen mellan böckerna kan variera. För att få en jämlig insikt i perspektivet på klassisk musik analyseras därför även råd till läraren, kopplingar till läroplanen, lärarhandledningar och förord som förekommer i böckerna. En omfattande redogörelse av förändringen ges även i diskussionen i samband med bakgrunden och tidigare forskning.

3.3.3 Kategori 3: Likheter och skillnader

Även den tredje kategorin har valts efter Ryans och Bernards förslag. Det föreslås att jämföra hur data framställs på olika sätt för att se om och hur de skiljer sig från varandra (Bryman, 2013:529). Medan förändring endast skildrar stegen emellan läromedlen kan likheter och skillnader även innebära en jämförelse mellan allt material i denna studie. Exempelvis jämförs de äldsta och senaste läromedlen, likheter i uppbyggnaden, likheter i urvalet av låtar och till och med likheter och skillnader i framställningssätten. Även här kommer ett djupare resonemang kring orsakerna föras i diskussionsdelen.

4 Metod och material

Nedan presenteras hur studien har genomförts och under vilka förutsättningar materialet har samlats in, valts ut och analyserats. För metoden redogörs även i en metoddiskussion. Kapitlet avslutas med en presentation av det insamlade materialet.

4.1 Genomförande

Det första steget i studien var att samla in materialet, det vill säga läroböcker och läromedel från olika årtionden. Dessa samlades huvudsakligen in med hjälp av några musiklärare i Vetlanda kommun som gav mig tillgång till deras skolors arkiv. Enligt avgränsningarna lånades relevant material för forskningssyftet. Efter det sammanställdes materialet i olika kategorier i ett ramverk. Den insamlade och kategoriserade datan analyserades därefter enligt arbetssättet för en tematisk analys.

4.2 Insamlingsmetod och urvalsprinciper

Att analysera läromedel och läroböcker är en form av dokumentär forskning. Begreppet definierar Denscombe (2016:319) som en undersökning med dokument som datakälla. Dokumenten bör ha ett värdefullt innehåll och därmed användbara data för undersökningen. Dock krävs det att uppenbara fakta tolkas i ett sammanhang och att forskaren letar efter mönster. För att dokumentära källor ska spegla validitet måste de uppfylla vissa krav. Kravet på autenticitet innebär att dokumentet inte är förfalskat och representativitet betyder att dokumentet är typiskt för sitt slag, fullständigt och oförändrat. Forskaren bör dessutom ställa sig frågor kring dokumentets syfte, ursprung och kontexten den har skrivits i (Denscombe, 2016:326). För föreliggande studie medför dessa aspekter en granskning av det insamlade materialet. Eftersom materialet har använts i undervisningssyfte under flera år har böckerna undersökts med tanke på saknande sidor, förändringar i materialet och om de verkligen har använts i undervisningssyfte. I diskussionen tolkas materialet även i samband med dess syfte och kontext.

När det gäller urvalet är dokumentär forskning med tillhörande insamlingsmetod ofta ett gynnsamt sätt att samla in data eftersom tillgängligheten till olika dokument är omfattande (Denscombe, 2016:323). Även i denna studie har det valts material som det

fanns ohindrat åtkomst till. För att begränsa materialet utan att påverka dess representativitet valdes minst ett läromedel eller lärobok till varje läroplansperiod och riktade till låg- eller mellanstadiet.

4.3 Analysmetod

Studiens analysmetod är baserad på grunderna för en tematisk analys. Enligt Bryman (2011:528) är en tematisk analys ett kvalitativt forsknings sätt där letandet efter teman står i fokus. I denna studie är temat klassisk musik och dess framställning undersöktes i olika läromedel. Resultaten samlas i ett ramverk vilket enligt Bryman (2013:529) är ett förtydligande tillvägagångssätt för en tematisk analys.

Bryman (2013:505) beskriver även hur tolkning av dokument kan genomföras. Han skildrar det som en kvalitativ innehållsanalys och refererar till Altheides metod att undersöka dokument. Metoden kallas för ECA (ethnografic content analysis) som går ut på att forskaren letar efter kategorier eller teman och kan förändra och använda sig av dem under forskningens gång. För att lyckas ger Altheide även råd till forskningsprocessen. Forskaren bör ha en tydlig forskningsfråga, göra sig förtrogen med kontexten som dokumenten har skapats i, välja ut 6–10 dokument, skapa kategorier inför datainsamlingen och granskningen av dokumenten och slutligen bearbeta kategorierna med syftet att skärpa till dem. För föreliggande studie innebär det att forskningsfrågan och därmed temat har valts först. I anslutning till det skapades en bakgrund om musikundervisningens och skolans förändring för att sedan använda sig av ramverkets kategorier i samband med dokumenten. Det har valts ut 11 stycken dokument istället för det rekommenderade antalet eftersom det hade påverkat representativiteten negativt i över 75 år av utveckling. Under arbetets gång upptäcktes även nya subkategorier med hjälp av ramverket som ytterligare definierar kategorin framställning: Lyssning, skapande, dans och rörelse, musikteori och musikhistoria.

Att analysera pedagogiska texter i ett historiskt perspektiv är även en form av diskursanalys (Stensmo, 2002:80). Eftersom det i denna studie undersöks på vilket sätt klassisk musik har framställts i läromedel sedan 1940, tolkas sambanden och förändringar i sitt historiska sammanhang. Därmed är analysmetoden en tematisk analys för att hitta relevant information som sedan tolkas och diskuteras i diskussionskapitlet i en form av diskursanalys.

4.4 Metoddiskussion

Fördelar med forskning som är baserad på dokument är enligt Denscombe (2016:338) att data ofta är lättillgängliga och att den som i det här fallet är kostnadseffektiv. Dessutom är dokument en form av källa som är åtkomliga och kan därmed kontrolleras av andra. Nackdelarna i samband med föreliggande studie kan kopplas till de tidigare nämnda aspekterna för validitet (Denscombe, 2016:326). Eftersom undersökningen innefattar 11 böcker som ska representera närmare 80 år av musikundervisning, är den förhållandevis småskalig och representativiteten kan variera. Att analysera många dokument på kort tid kan dessutom påverka djupet av tolkningar i olika kontexter. Dock har det gjorts en under rådande förhållanden störst möjliga insats för att uppfylla validitetskriterierna.

4.5 Tryckta läromedel

Följande tabell presenterar de insamlade läroböckerna och läromedlen i kronologisk ordning med en kort sammanfattning om formen och förekomsten av klassisk musik. För att få en fullständig överblick hänvisas till ramverket (se Bilaga A).

Tryckår (1. upplagan)	Titel och författare	Beskrivning
1946 (1943)	<i>Nu ska vi sjunga</i> – Petterson, Annie (red.)	En sångbok som innehåller folkvisor från bland annat A. Tegnér, C. M. Bellman och E. Köhler.
1966 (1951)	<i>Första sångboken</i> – Aulin, Arne, Norrman, John & Wikström, Olga	En sångbok med lärarhandledning i början som är uppbyggd efter årskurserna 1–3.
1969 (1965)	<i>Våra visor</i> – Härén, Yngve, Brodin, Knut & Hellsing, Lennart	En samling av sångböcker med teorianknytningar som består av tre delar och representerar årskurs 1–3.
1969 (1958)	<i>Skolsångboken</i> – Aulin, Arne, Norrman, John & Styrenius, Ernst	En lärobok med sånger och teori för årskurs 4–6. Läraranvisningar förekommer i början av varje område.
ca1970 (Tryck- eller utgivningsår framgår inte)	<i>Plan Mu 4</i> –Erséus, Torsten	En pärm med material för årskurs 4. Ett planeringsverktyg med handledning och plats för egna anteckningar.
1974 (1970)	<i>Vi gör musik</i> – Engström, Bengt, Olof & Cederlöf, Egil	En läromedelssats med lärarhandledning, ljudband, ackompanjemanbok och elevens bok. I denna studie ligger fokus på elevens bok som är

		en blandning av sånger, uppgifter och teori.
1987 (1981)	<i>Numusik 1</i> – Härén, Yngve, Hellsing, Gunnar & Gummeson, Thord	En sångbok med några teorianknytningar.
1998 (1995)	<i>Stora musikboken</i> – Nyman, Eva	Ett läromedel med färdiga arbetsblad, handledning och planeringar.
2001 (1998)	<i>Musikskatten</i> – Gren, Katarina	Ett läromedel som innehåller en sångbok och lärarhandledning med färdiga lektionsplaneringar för årskurs 1–3.
2015 (2004)	<i>Stora musikboken: musiklektioner för mer än ett år!</i> – Törnqvist Nyman, Eva	Ett läromedel med färdiga arbetsblad, handledning och planeringar. En ny reviderad upplaga av <i>Stora musikboken</i> (1998).
2016 (2016)	<i>Musik i skolan</i> – Utbult, Jan Åhlund, Pia & Adolfsson, Zandra	Ett läromedel för årskurs 1–3 som består utav en sångbok och lärarhandledningsbok med färdiga planeringar.

Första kolumnen i ovanstående tabell visar vilket år en lärobok eller ett läromedel har tryckts och vilket år den första upplagan uppkom, eftersom inte alla utgörs av första utgåvan och det kan ha förekommit förändringar i samband med exempelvis skolreformer mellan utgåvornas tryckår. Det är även anledningen till att två olika upplagor av *Stora Musikboken* har valts ut för analys. Den andra kolumnen benämner titel och författare. Den korta beskrivningen i tredje kolumnen ska ge en överblick över vilket slags läromedel det är. Det bör även nämnas att de flesta läromedel inte utger sig för att vara något heltäckande läromedel och att det är upp till den undervisande läraren att anpassa undervisningen efter elevernas behov och att komplettera repektive bok efter undervisningsbehov. I de flesta fall inleds varje bok med en kommentar som hänvisar till anpassningen efter läroplanen. *Första sångboken* (1966) är det första läromedlet där kopplingar till gällande läroplan förekommer, vilket även bekräftar att olika upplagor kan skilja sig från varandra.

5 Resultat

I detta resultatkapitel genomförs först en tematisk läromedelsanalys och sedan en sammanfattande analys enligt analyskategorierna: *Framställning, förändring, likheter och skillnader*. Tillsammans svarar kapitlet på uppsatsens frågeställning, om hur klassisk musik framställts i tryckta läromedel för musikundervisning i grundskolans årskurs 1-6 sedan 1940-talet och fram till idag, med utgångspunkt i datamaterialet. Avslutningsvis summeras de mest betydelsefulla resultaten om klassisk musik i datamaterialet.

5.1 Tematisk läromedelsanalys

I detta avsnitt analyseras samtliga läroböcker och läromedel med utgångspunkt i en tematisk läromedelsanalys beträffande framställning, förändring, likheter och skillnader.

5.1.1 Nu ska vi sjunga (1946)

Nu ska vi sjunga är en sångbok som Sveriges Allmänna Folkskollära rföreningen har tagit initiativet till. Den är riktad mot folkskolans årskurs 1–3 och erbjuder en repertoar av klassiska svenska visor av bland annat A. Tegnér, C. M. Bellman och E. Köhler. Syftet med boken är att motivera barn till sång i skolan och i hemmet. Det finns dock inga anknytningar till eller något framställningssätt av klassisk musik i boken.

Framställning

I sångboken finns inga kopplingar till eller framställningssätt av klassisk musik. Traditionella visor och stamsånger utgör innehållet.

Förändring

Boken representerar det första steget i utvecklingshistorien, vilket betyder att efterföljande analys av förändring syftar tillbaka till denna. Den har utgivits 1946 och är därmed inte baserad på den första läroplanen där ämnet ”musik” förekommer. Istället benämndes ämnet i dåtidens undervisningsplan ”sång”.

Konklusion

Nu ska vi sjunga är den första och därmed äldsta sångboken i denna analys. Den har sångbokstruktur och innehåller traditionella visor av svenska tonsättare och låtskrivare.

Att läroboken är en sångbok kan bero på att ämnet musik på den tiden hette sång och därmed endast syftar på det. Det förekommer inga kopplingar till klassisk musik.

5.1.2 Första sångboken (1966)

I förordet beskriver utgivarna sångboken ”som en metodisk lärobok i ämnet musik” (Aulin, Norrman & Wikström, 1966:5) för lågstadiet. De redogör även för denna form av lärobok som utprövad och allmänt erkänd princip. Innehållet har successivt anpassats efter skolreformer och därmed även läroplanen för grundskolan (Aulin, Norrman & Wikström, 1966:5), vilket betyder att den första utgåvan från 1960 kan skilja sig från föreliggande exemplar. Läroboken är även ett verktyg för att kunna arbeta ämnesöverskridande och att bredda elevernas praktiska och teoretiska musikaliska kompetens. Dessutom tas hänsyn till barnens rörelse-, sång- och leklust (Aulin, Norrman & Wikström, 1966:5).

Framställning

När det gäller förekomsten av klassisk musik kan framställningsformerna sång och teori identifieras. Melodier från W. A. Mozart, A. Randel och en del i E. Humperdincks opera *Hans och Greta* har bearbetats och försetts med en ny svensk text. Exempelvis har Humperdincks melodi döpts om till *Nicklecken*. Syftet med denna lek är enligt handledningskommentaren att barnen övar på att sjunga och ändra skalan och skalfrekvenser som förekommer i noterna (Aulin, Norrman & Wikström, 1966:138f). Ett annat exempel är *Kom hör min vackra visa*, där Z. Topelius text sjungs till en melodi av Mozart (Aulin, Norrman & Wikström, 1966:102). Dock förekommer ingen kommentar om hur låten kan användas för att behandla undervisningsstoff och fokus ligger därmed på själva sången.

Förändring

En övergripande förändring har skett i den mån att sångboken har blivit en lärobok med kommentarer som är riktade mot eleven och läraren. Även utvecklingen från endast svenska visor till en mer öppen låtrepertoar har påverkat förekomsten av klassisk musik. Olika låtar och verk från olika länder och epoker förekommer till följd därav.

Konklusion

Läroboken *Första sångboken* är skriven i sångboksform med teoretiska inslag och är baserad på läroplanen, vilket i detta fall är Lgr62. Syftet med läroboken är att bredda och fördjupa elevernas musikaliska kompetens, inte minst ämnesövergripande. För första

gången kopplas även teori och sång till klassisk musik genom att melodier av klassiska tonsättare kopplas till nya texter och musikteori i form av notläsning. Det tyder på att en fortskridande förändring kring har skett sedan 1950-talet då ämnet ”sång” blev ämnet ”musik” istället och hade syftet att fördjupa allmänna musikspecifiska kunskaper hos eleverna.

5.1.3 Våra visor (1969)

Våra visor är en bunden samling av tre böcker som representerar årskurs 1–3. Den består utav en översiktlig lärarhandledning till varje årskurs och sånger med teoriansknytningar. I lärarhandledningen hänvisas även till en utförligare handledning som sångboken kan kompletteras med. Utgivarna nämner även syftet med musikundervisning i varje årskurs, vilket börjar med fokus på lek och sång och går mot mer teoretiska inslag (Härén, Hellsing & Brodin, 1969:6).

Framställning

Klassisk musik förekommer i form av sånger med både ny och originaltext. Verk av Chr. W. Gluck, B. Bartok och J. Haydn är exempel på att melodin har fått en ny text. Texten *Säg mig du lilla fågel* har skrivits av J.L. Runeberg och sjungs till en melodi av Chr. W. Gluck. Här förekommer ingen koppling till teori eller andra framställningssätt och endast melodin kan kopplas till klassisk musik i samband med kompositören (Härén, Hellsing & Brodin, 1969:64). W. A. Mozarts *Papageno*, även känd som *Fågelfångarvisan*, ur operan *Trollflöjten* är ett exempel där bakgrunden och kompositörens nämns i sammanhanget med själva låten. Före noterna och texten förklaras vem Papageno i operan var. Det tas upp ett exempel från originaltexten för att förtydliga budskapet och en frekvens från originalet har bearbetats till en kort visa med fyra verser.

Förändring

I samband med föregående exempel på framställning kan konstateras att förändringsstadiet är som i *Första sångboken*. Trots att boken är den tredje upplagan och tryckt 1969 bör det nämnas att de olika delarna tillkom vid olika årtal och att det inte finns någon tydlig bemärkelse om att böckerna har anpassats till skolreformer. Del 1 skrevs 1957, del 2 uppkom 1958 och del 3 publicerades 1960. Boken innefattar alltså flera års förändring som har skett innan 1960.

Konklusion

I våra visor ges inga kopplingar till den för tryckåret aktuella läroplanen Lgr69 eller föregående Lgr62. Utgivningsåren av de olika delarna tyder på att denna lärobok är baserad på läroplanen från 1955 och därmed den första representanten för läromedel i ämnet musik i denna studie. Exempel som bekräftar denna slutsats är att sångboksformen lever kvar men har fått klassiska inslag genom att explicit nämna kompositörer och deras verk istället för endast svenska visor. Det förekommer även en övergripande antydning till musikhistoria och teori i avsnittet som behandlar Mozart och begreppet opera, vilket är ett nytt fenomen bland materialet i denna studie.

5.1.4 Skolsångboken (1969)

Läroboken är en samling av sånger, övningar och teori för årskurs 4–6. I förordet motiverar utgivarna ändringar och anpassningar som har genomförts i denna upplaga. Innehållet har anpassats till skolreformer samt läroplanen. I den sammanfattande lärarhandledningen i början av boken ges anvisningar till hur de olika områdena som ingår i stoffet kan behandlas (Aulin, Norrmann & Styrenius, 1969:8ff).

Framställning

I samband med lärarhandledningen förekommer även råd som kan kopplas till förekomsten av klassisk musik. Allt som rör de musikhistoriska avsnitten i boken och tillhörande teori samt sånger bör läras ut i en fortlöpande process. Användningen av grammfon, TV och radio rekommenderas (Aulin, Norrmann & Styrenius, 1969:10). En framställningsform är alltså musikhistoria, vilket föreställs med hjälp av låt-/versexempel och fakta om kompositören och epoken. Det nämns kompositörer och tonsättare från olika epoker som exempelvis L. Beethoven, G. F. Händel, E. Grieg, F. Schubert, W. A. Mozart, J. Sibelius och R. Schuman. I avsnittet som handlar om Mozart får läsaren först läsa en faktatext med en bild av honom där framstående händelser i hans liv och karriär återberättas. I slutet av texten benämns även ett antal kända verk och vad Mozart har bidragit med i musikvärlden (Aulin, Norrmann & Styrenius, 1969:55). Som avslutning av Mozartavsnittet får eleverna sjunga en av hans låtar. Noter och text till *Det vackraste* befinner sig i slutet av avsnittet. Ett annat exempel där klassisk musik inte bara används i musikhistoriskt men även i teoretiskt syfte är avsnittet om J. Strauss. *Rosor från Södern* är låten som avsnittet börjar med. I det teoretiska sammanhanget ska eleverna koppla låtens tonart B-dur till en skala med hjälp av stamtonerna. Låten är alltså ett exempel på en tonart med ♭

-förtecken som ska väcka en diskussion kring tonarter. Eftersom låten är en vals ska eleverna även träna på att klappa en tretakt och notvärdena medan de sjunger. Framställningen genom musikhistoria visar sig likt föregående exempel, nämligen genom en faktext om kompositören och hans verk (Aulin, Norrmann & Styrenius, 1969:158). I slutet av boken finns även en musikhistorisk översikt över alla epoker och tillhörande kompositörer (Aulin, Norrmann & Styrenius, 1969:251).

Förändring

Eftersom denna lärobok riktar sig mot årskurs 4–6, olikt föregående materialet, har mängden av information om klassisk musik förändrats. Musikhistoria är en betydande del i läroboken. Den största skillnaden mellan denna och föregående är därmed att den riktar sig mot äldre elever och fokuserar till stor del på musikhistoria.

Konklusion

Skolsångboken är baserad på Lgr69 och flera framställningssätt av klassisk musik blir tydliga genom att det finns ett större utbud av uppgiftstyper. Musikteori, musikhistoria, sång och musiklyssning behandlas i samband med uppgifter, sånger och övningar. Framförallt de musikhistoriska avsnitten har fått ett betydligt större utrymme genom explicita råd hur läraren ska behandla dessa och knyta an det till teori och sång. *Skolsångboken* kan därmed i föreliggande studie ses som en representant för utvecklingssteget mot ett läromedel eftersom författarna har tagit ytterligare ett steg ifrån sångboksformen mot ett läromedel med många olika framställningssätt som fortfarande används idag.

5.1.5 Plan Mu 4 (ca1970)

Begreppet läromedel är lämpligast för att beskriva *Plan Mu 4*. Materialet består utav en pärm med olika register som är sorterade efter tema och skolårets perioder. Det riktar sig mot årskurs fyra och innehåller läraranvisningar, planeringsgrunder och utrymme för lärarens egna anteckningar. Målen baseras på Lgr69 och är till största del praktiskt orienterade. Skapande och lyssnande står i centrum.

Framställning

Hur framställningen av klassisk musik i läromedlet ska tolkas blir tydligt i det inledande kapitlet som ska handleda läraren. Musikhistoriska inslag ska inte tilldelas för stort ut-

rymme då fokus bör ligga på lyssnandet. Kopplingar mellan verk eller låtar och musikhistoria kan antydast men bör inte ta för stort utrymme. För att knyta an till ungdomarnas vardag bör därför framförallt musik från samtiden behandlas och elevens musiksmak beaktas. Trots det förekommer ett antal undervisningsförslag där klassisk musik kommer till uttryck. Framförallt skapas sammanhangen vid musiklyssning. Exempelvis ger författaren förslag på att bygga upp musiklyssningslektioner genom att nämna lämpliga stycken. *Slädfärden* av W. A. Mozart, *Ungersk dans* av J. Brahms och *Ur trumpetkonsert* av J. Haydn är några exempel som sedan kan kompletteras med passande bakgrundsfakta och noter av läraren (Erséus, ca1970, Flik 8:12). Lyssnandet på klassisk musik kan även knytas an till både skapande och rörelse. I samma kapitel finns förslag på hur elever kan uttrycka musiken de hör med att rita linjer, symboler och former (Erséus, ca1970, Flik 8:4). När det gäller rörelser ger författaren förslag på att uttrycka musiken som eleverna hör genom rörelse, exempelvis till *Bergakungen* av E. Grieg (Erséus, ca1970, Flik 2:14).

Förändring

Den mest uppenbara förändringen har skett då läroboken har blivit ett läromedel i form av en pärm. Istället för en sångbok blandat med teori och övningar är *Plan Mu 4* ett verktyg avsedd för läraren som får välja vilka uppgifter och arbetsblad som kan kopieras upp till klassen. Klassisk musik framställs numera som ett sätt för att stärka elevens kompetens och utveckling inom det praktiska istället för att vara något som eleverna aktivt ska ta till sig och fördjupa sig i teoretiskt.

Konklusion

Vi gör musik är det första undervisningsmaterialet i denna analys som kan betecknas som ett läromedel på grund av dess form, struktur och innehåll. I enlighet med att det nämns i handledningen att målen är praktiskt orienterade kopplas klassisk musik framförallt till lyssnande och skapande. Det är två framställningssätt som får succesivt mer betydelse i musikundervisningen och läromedel genom tillgången till resurser som exempelvis radio. Eftersom det finns flera sätt att lyssna på musik i undervisningen kan detta vara anledningen till att elevens egna musiksmak ska tas tillvara istället för exempelvis musikhistoria som i föregående lärobok.

5.1.6 Vi gör musik (1974)

Vi gör musik är en läromedelssats med lärarhandledning, ljudband, ackompanjemangbok och elevens bok. I denna analys läggs störst vikt på elevens bok, vilket innebär en blandning av sånger, uppgifter och musikteori. Syftet med läromedlet är att skapa en omfattande kunskap hos eleverna med hjälp av sånger från olika tider och världsdelar. Engström och Cederlöf (1974:5) framhäver även att den skapande verksamheten är en betydande del i upplägget. Bokens form och innehåll tyder på att denna bok riktar sig mot äldre elever i grundskolan.

Framställning

Framställningsformerna av klassisk musik i elevens bok kan identifieras i samband med teori, lyssning och musikhistoria som ofta är förknippade med varandra. Exempelvis handlar ett avsnitt om G. F. Händel där eleven först får en musikhistorisk bakgrund om kompositören och sedan även ska lyssna och följa med noterna till en sats ur *Firework-music*. Notexemplet följs av en annan uppgift då eleven ska ta reda på vad begreppet "oratorium" betyder och även lyssna på Händels *Halleluja-kör* ur *Messias* (Engström & Cederlöf 1974:261). Uppgifterna ska främja elevernas förmåga att känna igen instrument, läsa noter och bredda begreppskunskapen.

Ett ytterligare exempel som speglar sång tillsammans med musikhistoria, teori och lyssning är ett avsnitt som handlar om W.A. Mozart. Inledningsvis börjar avsnittet med text och pianokomp till *Das klingt so herrlich* ur *Trollflöjten*. I anslutning till det får eleven läsa en faktatext med bild om kompositören för att få en bakgrund till låten och kommande uppgifter. Texten berättar kort om Mozarts livshistoria och vilken slags musik han komponerade. Uppgifterna involverar även teori i form av begreppskunskap, notläsning och instrumentkunskap. Med hjälp av de fyra satserna ur serenaden *Eine kleine Nachtmusik* ska eleverna lära sig hur en serenad är uppbyggd. Det gör de genom att lyssna på den och följa med noterna. Även begreppet "variation" förklaras med exempel av Mozarts variationer av *Ah, vous dirai-je, maman*. Avsnittet avslutas med melodin och texten till *Papageno* och en kort text om operan *Trollflöjten* (Engström & Cederlöf 1974:172ff).

Ett mer specifikt exempel på instrumentkunskap är hur författarna har valt att koppla teori i form instrumentkunskap till klassisk musik. Här står teorin och inte kompositörerna och musikhistoria i fokus som i föregående exempel. Avsnittet som handlar om stråkinstrument ger en överblick över hur instrumenten ser ut, hur de spelas och vad de heter. Det innefattar fiol, altfiol, cello och kontrabas. Instrumentens historia kopplas

till olika formationer som stråkorkester eller kvartett. Först i uppgifterna som ska fördjupa elevernas kunskap nämns kompositörer som B. Britten, W. A. Mozart eller J. Haydn som har skrivit kända verk för stråkinstrument (Engström & Cederlöf 1974:31f).

Förändring

En förändring blir synlig i *Vi gör musik* genom att mycket ansvar ligger hos eleven att fördjupa sina kunskaper i klassisk musik. ”I vår tid rymms mycket i ordet musik, från enkla ljud och klanger till de största och mest invecklade musikverk, Skolans [sic!] musikundervisning måste utgå från allt detta.” (Engström & Cederlöf 1974:5). Citatet förtydligar att klassisk musik är en betydande del i musikundervisningen och bör få ett visst utrymme istället för att bara vara ett medel som i *Plan Mu 4*.

Konklusion

Enligt förordet till elevens bok ligger fokus på skapandet och elevernas eget initiativ till att fördjupa sina kunskaper inom musikämnet. Det blir mycket tydligt i avsnitten där klassisk musik behandlas i samband med musikhistoria, sång, musikteori och musiklyssning. Eleverna måste ta eget ansvar för sitt lärande, vilket ska ske genom att uppleva de olika framställningsformerna. Dock blir skapande enligt denna studiens definition inte lika tydlig i samband med klassisk musik. Analysen visar även att *Vi gör musik* och *Plan Mu 4* är två läromedel från samma läroplansperiod som skiljer sig något åt i syftet. Eftersom tryckdatumet till *Plan Mu 4* inte kunde finnas är det dock oklart vilken som är föregångaren till den andra. Det hade möjligtvis kunnat påvisa ännu ett steg inom förändringen.

5.1.7 Numusik 1 (1987)

Numusik 1 är grundboken som ingår i ett läromedel där det vid behov kan köpas arbetsblad, ackompanjemangbok, lärarhandledning och undervisningsmaterial till. Det nämns inte explicit vilka årskurser boken är avsedd till. I grundboken utgörs den största delen av sånger, det vill säga sångstämman med text och inslag av teori. I slutet av boken finns råd till läraren som ger förslag på hur den kan använda sig av bokens olika delar. Stor vikt lägger författarna på att knyta an till elevernas vardag: ”Skolans musikundervisning riskerar att upplevas som tråkig om den isoleras från den musik barnen brukar höra.” (Härén, Gummeson, Hellsing & Swedrup, 1987:111).

Framställning

Även klassisk musik nämns indirekt i råden, eftersom författarna hänvisar till ljudinspelningar av orkester som anses som värdefulla. Musiklyssning är ett framställningssätt som lärarna bör använda sig av för att väcka intresset för sångerna (Härén, Gummeson, Hellsing & Swedrup, 1987:111). Med det i åtanke är det enda exemplet där sång, lyssning och även teori i samband med klassisk musik framträder ett kort avsnitt om W. A. Mozart. Låten *Kom hör min vackra visa* är baserad på en melodi av Mozart med en ny text. Noterna till melodin och en kortfattat faktatext om Mozarts liv är de enda kopplingarna mellan klassisk musik, sång och musikhistoria (Härén, Gummeson, Hellsing & Swedrup, 1987:104).

Förändring

Förändringen innebär att klassisk musik har varit en betydande del i skolans musiklektioner och förekomsten numera nästan har försvunnit. Samtidens musik och visor kopplade till teori utgör grunden för musiklektionerna. Barnens starka intresse för radio och gramfon och därmed deras egna musiksmak ska utnyttjas av läraren (Härén, Gummeson, Hellsing & Swedrup, 1987:111).

Konklusion

I *Numusik 1* får klassisk musik mindre utrymme vilket kan bero på att den ska framförallt rikta sig mot elevernas intressen och vardag för att skapa intresse för musikämnet. Kopplingar mellan sång, lyssning och musikhistoria till klassisk musik förekommer vid endast ett tillfälle. Det tyder på att det enligt författarna inte är den musiken som eleverna möter i vardagen och därmed kan upplevas som tråkigt enligt förordet.

5.1.8 Stora musikboken (1998)

Läromedlet är företrädesvis riktad mot musklärare i årskurs 3–7 och ska vara ett stöd för och en inspiration till en meningsfull musikundervisning. Boken innehåller 80 stycken färdiga planeringar kopplade till Lpo94 som kan användas som föreslagit eller byggas ut (Nyman, 1998:3). Boken erbjuder även kopieringsunderlag för färdiga arbetsblad.

Framställning

Klassisk musik förekommer i olika sammanhang. Lektioner och övningar som innehåller musiklyssning, dans och rörelse, korsord, instrumentkännedom, musikhistoria och teori

knyts an till musikhistoria och kända verk. Det vanligaste framställningssättet är kopplingen mellan teori/ musikhistoria, lyssning och skapande. I kapitlet som handlar om fiolen får eleverna först lära sig om uppbyggnaden och sedan om hur den låter. Författaren kopplar fiolen till A. Vivaldis *De fyra årstiderna*. Eleverna ska lyssna på *Våren*, beskriva musiken och sedan läsa ”nyckeln” till våren. Med det menas notbilder med förklarande text som demonstrerar hur kompositören uttrycker bilder och temat med sin musik. Även teoretiska begrepp som ”largo” och ”allegro” förklaras med dessa notexempel från violinkonserten. I anslutning till det finns ett arbetsblad om Vivaldi som ska besvaras med hjälp av ett musiklexikon. I detta avsnitt blandas alltså framställningsformerna musiklyssning, teori/ musikhistoria och skapande genom instrumentkunskap (Nyman, 1998:20ff).

Instrumentkännedom och musiklyssning utgör en betydande del i läromedlets uppbyggnad. På detta område förknippas ofta instrumentkännedom till kända verk och kompositörer. Exempelvis handlar en lektionsplanering om B. Brittens *Orkesterguide för ungdom*. Lektionen introduceras med en kort presentation av kompositören och en beskrivning av stycket. Sedan ska eleverna lyssna på verket och försöka att känna igen instrumenten. Genom att lyssna och samtala om de olika instrumenten förknippas framställningsformerna musiklyssning och teori. Avslutningsvis får eleverna fylla i ett arbetsblad om instrumentgrupperna som ska fyllas i medan de lyssnar på hela stycket (Nyman, 1998:40ff). För att fördjupa sig i instrumentkännedom med musiklyssning presenterar författaren även en lista med kompositörer och deras verk där vissa instrument framhävs utöver. Listan består till övervägande del av klassiska verk från olika epoker skriven av exempelvis W.A. Mozart, R. Wagner, L. Beethoven, G. F. Händel, S. Prokofjev, J. Pachelbel, E. Grieg och P. Tjajkovskij (Nyman, 1998:17). Dessutom hänvisar hon till CD-samlingar med låtexempel till epoker, begrepp, instrument och kompositörer (Nyman, 1998:171-177).

Framställningsformen skapande blir synlig när eleverna ska måla till sviten *Planeterna* av G. Holst. Uppgiften ska inledas med en kort presentation av tonsättaren och epoken modernism. Efter att eleverna har lyssnat på några utvalda planeter ska de informeras om vad de har målat till (Nyman, 1998:40).

Sång och rörelse som framställningsform förekommer indirekt när eleverna ska dansa till en melodi från *Drottningholmsmusiken* och sjunga en text av C. M. Bellman. Läraren kan enligt anvisningarna också lägga till musikhistoria genom att samtala om epoken när menuetten skrevs och dansades till (Nyman, 1998:20).

Förändring

Klassisk musik får återigen ett stort utrymme och anses vara en betydande del av musiklektionen på ett såväl praktiskt som teoretiskt plan. En förändring av framställningsformerna blir tydligt genom att samtliga former som undersöks i denna studie förekommer i ett enda läromedel.

Konklusion

I *Stora musikboken* är det första läromedlet i modern form i denna studie, det vill säga likt läromedlen som skapas idag. Klassisk musik får återigen en stor betydelse. Istället för att endast knyta an till elevernas vardag, breddas barnens perspektiv och de lockas med olika typer av uppgifter och framställningssätt att uppleva och lära känna klassisk musik, samtidigt som de lär känna sig själva. Därmed har klassisk musik blivit ett verktyg för identitetsskapande.

5.1.9 Musikskatten (2001)

Musikskatten är ett läromedel som är avsedd för årskurs 1–3 och är baserad på Lpo94. Det består utav en lärarhandledning med färdiga undervisningsplaneringar och tips, en CD-samling och en tillhörande sångbok. Syftet med läromedlet är att ge förslag och inspiration till musikundervisningen. Teoretiska och praktiska inslag bör ingå i skolvardagen, samt att eleverna lär sig bland annat att sjunga, dansa och att komponera på musiklektionen. Eleverna ska få uppleva musik både kroppsligt, teoretiskt och känslomässigt. Samtidigt bör barnens lust att leka och att använda sin fantasi beaktas (Gren 2001:7).

Framställning

Framställningen av klassisk musik förekommer i form av lyssning, dans och rörelse, teori och sång. Författarna hänvisar till klassisk musik när de ger förslag på associativ lyssning där eleverna ska svara på frågor om musiken efteråt eller skapa något till den. Upplevelser, tankar och bilder som uppstår kan också diskuteras. Som exempel nämner författaren E. Griegs *I Bergakungens sal* eller *Morgonstämning*, F. Schuberts *Militärmarsch* eller R. Strauss *Soluppgång* (Gren 2001:53). Även analytisk lyssning exemplifieras med förslag på klassiska verk. För att lyssna efter upprepning eller kontraster rekommenderas C. Orffs *Fortuna* eller M. Ravels *Bolero* (Gren 2001:54f).

Definitionen och låtförslag till rörelser och dans definieras med begrepp som beskriver vilket syfte musiken ska ha. Författaren anför bland annat klassiska låtar som kan användas i exempelvis hopp-, spring-, gung- eller gå- syfte. Som gå- musik rekommenderas W. A. Mozarts *Turkisk marsch*, hopp- musik J. Offenbachs *Can Can* och gung- musik P. Tjajkovskijs *Svantemat* (Gren 2001:45). Det ges alltså många förslag på hur läraren kan använda klassisk musik i rörelseaktiviteter. Däremot finns det få exempel på framställningssättet sång. I sångboken förekommer endast en melodi av J. S. Bach och H. Purcell som har försetts med en ny text.

Förändring

Synen på musikundervisningen och därmed framställningen av klassisk musik har inte förändrats. Läromedlet är konstruerat för framförallt yngre elever än vad *Stora Musikboken* är. Avsett från det bygger de på samma läroplan och speglar en liknande syn på klassisk musik i undervisningen.

Konklusion

Musikskatten är riktad mot yngre elever men är i syftet likt *Stora musikboken* eftersom den bygger på elevernas kroppsliga, teoretiska och känslomässiga upplevelse av musik. När det gäller klassisk musik gör de det genom att dansa, lyssna och sjunga till klassisk musik. Därmed blir klassisk musik även för de yngsta eleverna i grundskolan ett verktyg för att stärka sin egna identitet.

5.1.10 Stora musikboken: musiklektioner för mer än ett år! (2015)

Denna utgåva är en uppdaterad version av sin föregångare från 1998 som fortfarande är baserad på Lpo94 och därmed är syftet än detsamma. I förordet nämner författaren att denna reviderade upplaga har ett större utbud av lektioner och uppföljningsmoment. Framförallt avsnitten om tonsättare och musiklyssningsnycklar med tillhörande notutdrag har utökats och kompletterats. Även pysseluppgifter har tillkommit (Törnqvist Nyman, 2015:11).

Framställning

I detta läromedel kan samtliga framställningsformer av analyskategorierna identifieras. Den teoretiska formen blir tydlig när författaren hänvisar till verk av olika kompositörer för att utöka instrumentkännedom. I en lista presenteras en rad instrument och passande

verk av bland annat Chr. W. Gluck, W. A. Mozart, B. Britten, J. Haydn och många fler (Törnqvist Nyman, 2015:20f). Teori i samband med notläsning, musiklyssning, musikhistoria och skapande förenas exempelvis i kapitlet om B. Smetanas *Moldau*. Kapitlet inleds med en faktatext om tonsättaren och hans liv. I nästa steg ska eleverna bearbeta ett arbetsblad där de ska svara på frågor om kompositören. Längst ner på arbetsbladet finns även nyckeln till *Moldau* där eleverna kan följa de olika delarna i verket. När barnen lyssnar på musiken efteråt, ska läraren pausa emellan och visa notutdragen till passande ställe för att diskutera vad Smetana har tänkt sig när han exempelvis har skrivit avsnittet om ett bondbröllop och hur det ser ut i noter. Avslutningsvis får eleverna använda sin kreativitet och rita till de olika avsnitten när de lyssnar på stycket igen (Törnqvist Nyman, 2015:57-60). Sång och rörelse kombineras i samma form som i tidigare upplagan, nämligen i samband med *Drottningholmsmusiken* (Törnqvist Nyman, 2015:144f).

Förändring

En förändring har skett eftersom tonsättare och deras verk har fått ännu större utrymme än i upplagan från 1998. Det förekommer även nya former av framställningssättet musikhistoria och musikteori genom att eleverna får lösa exempelvis tonsättarflätor. Avsett från det har inga större förändringar skett.

Konklusion

Genom att undersöka två olika utgåvor av ett läromedel blir tydligt att förändringar kan ske trots att de är baserade på samma läroplan. För klassisk musik innebär det exempelvis att en ny form av framställningssättet musikhistoria har tillkommit. Korsord är ännu en ny strategi att motivera eleverna till att lära sig exempelvis tonsättarens namn.

5.1.11 Musik i skolan (2016)

Läromedlet består utav en lärarhandledning, sångbok, elevhäfte med uppgifter och komp-CDs. Det är uppbyggd efter årskurs 1–3 och indelad i motsvarande avsnitt. Det finns även tillhörande online-lektioner och filmer på YouTube och kompbakgrunder på Spotify som är tillgängliga för allmänheten. I denna undersökning ligger fokus på lärarhandledningen och sångboken. I baksidestexten beskrivs läromedlet som heltäckande och baserad på Lgr11 (Utbutt, Åhlund & Adolfsson, 2016).

Framställning

I sångboken och lärarhandledningen blir framställningsformerna sång och en blandning av rörelse, teori och lyssning synliga. Ett exempel på sång är låten *Månaderna* som sjungs till melodin av L. Beethovens *9. Symfoni*. Författarna uppmuntrar även till att låta eleverna spela pukstämman till sånglåten eller originalet vilket kan genomföras med hjälp av noterna till pukstämman som finns med i kapitlet (Utbult, Åhlund & Adolfsson, 2016:35). Det kan kopplas till framställningsformerna skapande och teori.

Förändring

Den tydligaste förändringen är förbindelsen till digitala resurser. Det har inte framgått i tidigare läromedel och öppnar upp för ytterligare kategorier för hur klassisk musik förekommer i läromedel. Exempelvis finns det i anknytning till sången och pukstämman till Beethovens *9. Symfoni* även en av utgivarna skapad YouTube-film. I filmen *Musik i skolan Åk 1 Kap 8 Boomwhackers* visar en person hur pukstämman kan spelas med tonrör. Det hörs orkesterkomp till originalstycket med den nya sångtexten i bakgrunden.

Konklusion

Musik i skolan är det första och ända läromedlet i denna studie som är enligt författarna baserad på Lgr11. Framställningssätten liknar läromedlen för samma ålder under Lpo94. Dock har klassisk musik för första gången knytits an till ett digitalt framställningssätt, vilket kan tyda på en milstolpe inom läromedelsutvecklingen. Det blir tydligt genom att läromedlet hänvisar till digitala resurser som YouTube, vilket är ett helt nytt fenomen som öppnar upp för ytterligare framställningssätt.

5.2 Analys av framställning, förändring, likheter och skillnader

Ett resultat av analysen i 5.1 är att framställningen av klassisk musik förekommer i olika sammanhang som: musiklyssning, sång, dans och rörelse, musikhistoria, musikteori och skapande. Läromedlen och därmed även framställningen av klassisk musik har förändrats genom åren och det finns likheter och skillnader i utformning av innehåll bland böckerna. I följande avsnitt analyseras 5.1 enligt tre analyskategorier.

5.2.1 Framställning

Sång som framställningsform av klassisk musik förekommer i de flesta läromedel i varierande utsträckning. Böcker som är sångboksutformade som till exempel *Våra visor* (1969) och *Skolsångboken* (1969) erbjuder flera låtar. Ofta har det tillkommit en ny text till en klassisk melodi vilket kan hittas i såväl äldre som i nya böcker. När låtarna avbildas i originalform finns det ofta en koppling till musikhistoria, det vill säga till kompositören. Det förekommer i *Skolsångboken* (1969), *Vi gör musik* (1974), *Numusik 1* (1987) och båda upplagor av *Stora musikboken* (1998, 2015).

Musikhistoria förekommer i samband med att kompositörer och epoker tas upp. Vanligtvis inleds ett kapitel med en sång eller en låt av kompositören som sedan kompletteras med fakta om den. På så sätt behandlas musikhistoria i *Vi gör musik* (1974), i båda utgåvor av *Stora musikboken* (1998, 2015), i *Skolsångboken* (1969) och i ett kapitel i *Numusik 1* (1987). I *Plan Mu 4* (ca 1970) rekommenderas dock att använda musikhistoria i övrigt och sparsamt som bakgrund till musiklyssnande. Att lära sig om kompositörer och epoker förekommer dessutom i framförallt läromedel som är riktade till elever i grundskolans senare år, det vill säga årskurs 4 och uppåt.

Musikteori är en av framställningsformerna som framträder förhållandevis tidigt. Den första kopplingen mellan klassisk musik och teori kan hittas i *Skolsångboken* (1969). I ett avsnitt om J. Strauss ska eleverna sjunga *Rosor från södern* som är skriven i B-dur. Avslutningsvis ska de bekanta sig med B-Durskalan och sedan även klappa låtens takt och rytm för att träna på notvärden. Ett annat sätt att förknippa teori med klassisk musik är instrumentkunskap. Sättet kan hittas i *Skolsångboken* (1969), *Vi gör musik* (1974) och båda utgåvor av *Stora musikboken* (1998, 2015). I *Stora musikboken* kopplas exempelvis stråkinstrument till A. Vivaldi och musiklyssning. Eleverna får först lära sig hur fiolen och andra stråkinstrument är uppbyggda, och sedan lyssna på Vivaldis *Våren*. Ett annat exempel som återkommer i flera läromedel är B. Brittens *A young person's guide for the orchestra*. Här presenteras samtliga instrument i en symfoniorkester i ett enda verk.

Lyssning får kontinuerligt mer betydelse från och med *Första skolsångboken* (1966). Grammofon och radio nämns som resurser även i nästkommande läromedel, därefter får CD-skivor en större roll och slutligen även internet och musiklyssningstjänster som Spotify. Lyssning har dock olika syften som till exempel analytisk lyssning där eleverna ska

höra skillnader som i *Musik i skolan* (2016) eller notläsningssyfte som i *Stora musikboken* (1998). Musiklyssning i samband med klassisk musik förekommer i alla läromedel och böcker sedan 1969 även om syftet varierar.

Rörelse och dans kan också förknippas med musiklyssning, dock är inte själva analysen av musik men känslomässiga upplevelser i centrum. Däremot handlar dans och rörelse i denna studie mer om motorik och att uttrycka sig. Rörelse och dans är ett framställningsätt som förekommer i *Plan Mu 4* (ca 1970), båda utgåvor av *Stora musikboken* (1998, 2015) *Musikskatten* (2001) och *Musik i skolan* (2016). Förekomsten av detta framställningsätt börjar samtidigt få allt större utrymme som musiklyssning. I *Stora musikboken* (1998) kopplas dans till klassisk musik genom att eleverna får dansa vals och läraren uppmuntras att ge en historisk bakgrund. I *Musikskatten* (2001) talas däremot om exempelvis gung- och hoppmusik kopplat till kända klassiska verk som kan användas till att uppmuntra eleverna att röra på sig. Därmed förekommer även rörelse i olika former.

Även **skapande** kan kopplas till musiklyssning och framträder i anknytning till det. I *Plan Mu 4* (ca 1970) och båda upplagor av *Stora musikboken* (1998, 2015) ska eleverna rita till klassisk musik och skapa bilder i samband med den. Exempelvis ska de rita till *Planeterna* av G. Holst och sedan diskutera vad de ritade och varför (Nyman, 1998:40). I *Musik i skolan* (2016) framträder en hittills oanvänd form av skapande, nämligen den att spela. Eleverna kan med hjälp av noter eller en YouTube-lektion lära sig att spela pukstämman till Beethovens 9. *Symfoni*.

5.2.2 Förändring

Läromedlen och böckerna har förändrats genom utformning och innehåll vilket i sin tur också har påverkat framställningen av klassisk musik. Resultatet tyder på att det innan Lgr62 var vanligt med sångböcker som successivt började kompletteras med teori- och musikhistoriska anknytningar. *Nu ska vi sjunga* (1946) var den första sångboken som analyserades och det fanns inga kopplingar till klassisk musik. Även *Våra visor* (1969) och *Första sångboken* (1966) innehåller framförallt visor men även teoretiska inslag som kan kopplas till klassisk musik. *Skolsångboken* (1969) är den första boken i denna studie där även musikhistoria är en omfattande del av lektionsmaterialet. Tonsättare och deras verk presenteras i samband med låtar. Före 1970-talet förekom klassisk musik alltså framförallt i form av sång och senare även i anknytning till teori och slutligen musikhistoria.

Under 1970-talet började dessa sångböcker kompletteras och byggas ut med utförliga lärarhandledningar och undervisningsmaterial. Sångboken blev en del i ett större planerings- och undervisningsverktyg. Beroende på läromedel och ålder som läromedlen riktar sig mot, framställdes klassisk musik på olika sätt. *I Plan Musik 4* (ca 1970) och *Vi gör musik* (1974) står elevens egna lärprocess och utveckling i medelpunkten. Elevens individualitet och personlighetsutveckling är målet med båda läromedel. Trots det är klassisk musik en fast beståndsdel som förekommer i form av sång, musikhistoria, teori och skapande. Även att lyssna på klassisk musik får mer betydelse från och med *Skolsångboken* (1969) och blir ännu mer betydelsefullt i *Plan Mu 4* (ca 1970) och *Vi gör musik* (1974).

Efter införandet av Lgr80 visar materialet på att förändringen verkar gå ett steg tillbaka. *Numusik 1* (1987) är grundboken i en läromedelssats. Den är utformad som en sångbok med några teoriansknytningar där klassisk musik förekommer i ett kapitel om W. A. Mozart där sång och musikhistoria bildar de enda anknytningarna.

På 1990-talet får den klassiska musiken i läromedel ett nytt lyft. I *Stora musikboken* (1998) är klassisk musik en betydande del av planeringarna och stoffet. Den är även ett verktyg för att förklara teori, skapa och låta eleverna fördjupa sig i musiklyssning och musikhistoria. Även i *Musikskatten* (2001) och *Stora musikboken* (1998), som är baserade på Lpo94, är klassisk musik ett verktyg och framställningssätten varierar. Dock har framställningssättet sång tagit mindre utrymme i läromedlet för mellanstadiet från 1990-talet. *Stora musikboken- musiklektioner för ett helt år!* (2015) är också baserad på Lpo94 och är en uppdaterad version av sin föregångare. Med tanke på förändring och klassisk musik har det tillkommit ännu fler musikhistoriska avsnitt, musiklyssning och teori. Det sista läromedlet i analysen *Musik i skolan* (2016) vilar på liknande grunder som läromedlen på 1990-talet. En markant förändring är att författarna uppmuntrar i lärarhandledningen till att använda sig av online- lektioner i form av YouTube-videon som har gjorts av skaparna. Att använda sig av digitala resurser är en premiär bland materialet i denna undersökning och öppnar upp för en helt ny dimension av framställningssätt.

Läromedlen har alltså förändrats från att vara endast sångböcker till att vara sångböcker med teoretiska inslag. Efter det uppstod fenomenet läromedel med en successivt ökande andel av material, verktyg och resurser. Slutligen anpassas läromedlen även till den digitala världen. Klassisk musik i läromedel har sedan 1960-talet varit en fast beståndsdel av musiklektioner som under olika perioder hade mer eller mindre betydelse.

5.2.3 Likheter och skillnader

När det gäller förändring råder de största likheterna mellan böcker från samma läroplansperioder. Före och under 60-talet var de flesta utformade i sångboksform, vilket inte öppnade upp för en variation av framställningssätt. Däremot har alla läromedel som skapades efter införandet av musiklyssning, det vill säga en utökning av undervisningsresurser, en större repertoar av olika framställningssätt och uppgiftsformer. Ett undantag är *Numusik 1* (1987) som liknar mest sångboksformen istället för läromedel.

Dock finns även ett exempel där läromedlen från samma läroplansperiod skiljer sig åt. *Vi gör musik* (1974) och *Plan Mu 4* (ca 1970) avviker från varandra, trots att båda är baserade på Lgr69. *Plan Mu 4* fokuserar på elevens upplevelser av musik och därmed även klassik, medan *Vi gör musik* lägger vikt på att motivera eleverna att fördjupa sin kunskap inom exempelvis musikhistoria och teori.

En ytterligare likhet mellan läromedel förr och nu är att klassisk musik får större betydelse med elevernas stigande ålder. Böckerna som riktar sig mot de yngsta barnen i grundskolan behandlar inte temat lika ingående som de som riktar sig mot årskurs 4–6 eller äldre. Jämförs *Musik i skolan* eller *Stora musikboken- lektioner för ett helt år!* (2015) med *Nu ska vi sjunga* (1946) som är den äldsta i undersökningen, blir tydligt att klassisk musik har fått allt större utrymme och betydelse i läromedel. Det gäller för läroböcker och läromedel som riktar sig mot antingen 1–3 eller äldre elever. Dock finns det fler anknytningar till klassisk musik i läromedel för unga elever idag. *Nu ska vi sjunga* (1946) innehåller inga framställningssätt alls medan *Musik i skolan* (2016) till och med uppmuntar eleverna att spela klassisk musik själv.

5.3 Sammanfattning av resultat

Sammanfattningsvis har framställningen av klassisk musik förändrats sedan 1940. Förändringarna av framställningen av klassisk musik har skett på tre olika nivåer.

Den första nivån beskriver betydelsen av klassisk musik. I läromedel som riktar sig mot årskurs 1–3 och 4–6 har klassisk musik fått huvudsakligen större betydelse genom åren. Det blir framförallt synligt eftersom framställningsformerna sång, rörelse och dans, musikhistoria, musikteori, lyssning och skapande har utvecklats och varierats i samband med det. Exempelvis har det bara funnits sång som framställningssätt i de första musik-

läroböckerna. I samband med utvidgandet av innehållet i ämnet musik har först musikteori, sedan musikhistoria och i samband med lyssning även rörelse och skapande tillkommit.

Den andra nivån speglar teknologins inverkan på framställningssätten. Utvecklingen av undervisningsresurser har påverkat möjligheterna att undervisa i klassisk musik och att forma nya framställningssätt. Exempelvis satsar 1970-talets läromedel mycket på musiklyssning vilket beror på att det fanns tillgång till exempelvis radio och grammfon och senare även CDs. En sådan förändring framträder i denna studie även i dagens läromedel där internet har blivit ytterligare en resurs.

Den tredje nivån beskriver förändringar av framställningssätten i samband med läroplansreformer. De flesta läromedel som tillkommit under samma läroplansperiod liknar varandra och förändringar i synen på musikundervisningen i läroplanerna har haft inverkan på läromedlens innehåll. Exempelvis innehåller *Numusik 1* från 1980-talet få kopplingar till klassisk musik medan klassiska musikens betydelse ökar på 1990-talet där den blir ett verktyg för att skapa individer istället.

6 Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultaten utifrån bakgrunden och tidigare forskning för att svara på det övergripande syftet hur klassisk musik framställs i tryckta läromedel idag och hur framställningen av klassisk musik förändrats genom åren. Att undersöka hur klassisk musik har framställts i musikundervisningen sedan 1940-talet ger inblick i hur synen på musikundervisningen och hur kulturarv formulerats och förändrats. Först behandlas orsakerna till förändringarna av framställning och läromedel allmänt och i anslutning till det även skillnader mellan läromedel förr och nu, nyttan med gamla ting, metoddiskussion, förslag till vidare forskning och slutord.

6.1 Förändring

I detta avsnitt diskuteras förändring med utgångspunkt i läromedelsframställning och kulturarv, läromedelsförändring samt likheter och skillnader mellan år 1940 till 2016.

6.1.1 Läromedelsframställning och kulturarv

Inte bara framställningssätten, men även betydelsen av klassisk musik har enligt resultatet fått olika mycket utrymme i läromedlen. Emanuelson (1990:25) beskriver att införandet av ämnet musik som en bredare musikpedagogisk undervisning har påverkat undervisningsinnehållet. Det visar sig även i granskningen av läroböckerna. Före 1960-talet levde sångboksformen kvar. Dock har sångboken fram till och med 1960-talet förändrats till något mer läromedellikt med ett ökande antal framställningssätt som exempelvis musikhistoria som återkommer och blir en fast beståndsdel i läromedel. Enligt resultatet i denna studie framträder för första gången musikteori även i form av notläsning kopplat till klassisk musik i *Skolsångboken* (1969). Det är ett koncept som återkommer i kommande läromedel. Därutöver beskriver Emanuelsson (1990:33f) att musiklyssning har fått större betydelse i Lgr69 vilket speglas i *Skolsångboken* (1969) där författarna hänvisar till användningen av grammofon och radio. Det innefattar givetvis inte bara klassisk musik men öppnar upp för kommande framställningssätt som skapande, dans och rörelse som framträder på 1970-talet för första gången. Musiklyssning är också ett nytt sätt att låta eleverna utveckla och skapa sin identitet enligt läroplanen Lgr62. Dock framhävs betydelsen av kulturarv i ett gemensamt syfte, det vill säga att forma samhällsmedvetna elever (Danielsson, 2008:220).

I läroplanen Lgr80 får musikämnet och därmed klassisk musik och kulturarv en minskad betydelse (Emanuelsson, 1990:33f). Detta bekräftas av resultatet i föreliggande studie, Danielssons (2008:220) tidigare forskning och Emanuelssons iakttagelser (1990:43f). Orsaken till förändringen kan enligt Danielsson vara att samhällssynen förändrades under denna period. Individens behov och utveckling stod i centrum istället för individens bidrag till samhället. Emanuelsson (1990:43f) skriver även att det visade sig i läroplanen genom att kursplanen för musik inte är lika utförlig och genomarbetad. I *Numusik 1* (1984) finns det endast en koppling till klassisk musik och lärarhandledningen rekommenderar att lyssna på orkesterinspelningar, vilket inte återkommer i form av uppgifter eller liknande.

På 1990-talet får kulturarvet i Lpo94 ny aktualitet. Det har blivit ett verktyg för identitetsskapande istället (Danielsson, 2008:220). Det bekräftas även i analysen eftersom *Stora musikboken* (1998) fokuserar just på det. Genom alla framställningssätt som har tillkommit under 1960- och 1970-talet får klassisk musik en ny betydelse. Musiklyssning används exempelvis för att skapa bilder där elevernas kreationer och musikupplevelser står i fokus. Enligt anvisningarna i läromedlet ska de även få möjlighet att reflektera över det som de har skapat och bredda sina perspektiv genom att lyssna på andras förslag. Detsamma gäller för dans och rörelse. När eleverna får uppleva klassisk musik som inspiration till att röra kroppen lär de känna sig själva. Emanuelsson (1990:53) lyfter även frågan kring krocken mellan kulturarv och populärmusik. Trots att kulturarv är en betydande del i musikundervisningen, anser han att de nya möjligheterna med datorer, elektronisk musik och instrument kommer att påverka undervisningsinnehållet. En sådan teknologisk utveckling blir framförallt tydligt i *Musik i skolan* (2016) som är baserad på Lgr11. Det handlar dock inte om att spela på elektroniska instrument utan att använda datorn som resurs. För klassisk musik betyder det i detta exempel att plattformar som YouTube kan vara en resurs för att spela pukstämman till L. Beethovens *9. Symfoni* med tonrör.

Sammanfattningsvis har de olika framställningssätten utvecklats på grund av samhällsförändringar, teknologisk utveckling och läroplansreformer. Sång är det originala framställningssättet, medan teori och musikhistoria lades till som komplement med tiden. Även musiklyssning fick ett lyft på 1960-talet vilket öppnade upp för de kommande framställningssätten dans, rörelse och skapande.

6.1.2 Läromedelsförändring

Tryckta läromedel som är tillgängliga idag har utvecklats från sångboksformen enligt resultatet. Johnsson Harrie (2009) menar att alla läromedel granskades mellan 1937 och 1974 efter hur de speglar läroplanerna. Trots allt hänvisar musikläromedlen i denna studie alltid till läroplanernas mål förutom *Våra visor* (1969). Det är dock inte uppenbart bekräftad att de hela tiden motsvarar det exakta syftet med musikundervisningen.

Newton och Newtons (2006) studie bekräftar att det idag är nödvändigt att granska läromedel ändamålsenligt. Det beror på att det finns oerfarna lärare som är i behov av ett stöd för att planera sin undervisning. På Skolverkets hemsida bekräftas dock att det inte sker någon statlig förhandsgranskning idag och att det rätta läromedelsvalet är decentraliserat och upp till läraren och även till lärarutbildningen (Calderon, 2015). Det är ytterligare ett argument för att undersöka läromedel och att lära sig att granska dem enligt exempelvis Newton och Newtons modell. Den hittillsvarande förändringen tyder även på att nya framställningssätt kommer att uppstå i samband med den teknologiska och samhällsliga utvecklingen. Därför är det betydelsefullt att vara medveten om sådana förändringar för att kunna granska, komplettera och anpassa läromedel efter elevernas varierande behov.

6.1.3 Likheter och skillnader mellan år 1946 till 2016

Den största skillnaden är att dagens läromedel präglas av multimodalitet, det vill säga flera olika sätt att lära ut eller behandla ett tema. Exempel på det är onlinelektioner, skapande- eller lyssningsövningar. Framförallt sedan 1990-talet är klassisk musik ett verktyg för att skapa individer (Danielsson, 2008:220). Något som förknippas med det är kulturarvet, vilket enligt Hanken och Johansen (2013:166f) utgör en betydande del av skolans uppdrag. Att det innan dess inte lades lika mycket vikt på kan enligt Emanuelsson (1990:34) bero på den framväxande teknologiska utvecklingen i slutet på 1950-talet och senare även på ändringar i läroplanen som syftar på att musiken ska vara elevnära. Det speglas även i *Plan Mu 4* (ca1970) där författarna anser att musikhistoria ska läras ut sparsamt och att det är mer relevant att framhäva ungdomarnas preferenser.

En likhet mellan läromedel förr och nu är framställningsformen sång. De första anknytningarna till klassisk musik kunde identifieras i form av en klassisk melodi som hade fått en ny text. Det lever fortfarande kvar idag och styrker även påståendet i studiens inledning som syftar på att barn känner igen klassisk musik från barnvisor. En annan likhet är återkommande låtar och övningar. Exempelvis nämns *Fågelfångarvisan* av W.

A. Mozart i ett flertal böcker och A. Vivaldis *Årstiderna* anses som värdefullt fortfarande idag. Det tyder på att klassisk musik trots över 75 års förändring kvarstod och kommer även att vara en beståndsdel i framtidens musiklektioner.

6.2 Nyttan med gamla ting

Att studera gamla läromedel och läroböcker kan ge nya insikter i vad som ansågs som betydelsefullt genom åren. 1960-talets framsteg inom musiklyssning som Emanuelsson (1990:33f) och resultatet beskriver, kan vara en hänvisning till vad som väntar oss i framtiden. Idag finns det ofta tillgång till iPads och datorer i skolorna som kanske till och med kommer att ersätta de tryckta läromedlen. Digitala läromedel i form av appar och onlinelektioner är redan tillgängliga och det tyder på att vi befinner oss i en ny förändringsperiod som öppnar upp för nya framställningssätt av inte bara klassisk musik.

Eftersom läromedel inte granskas idag krävs det att lärarna är uppmärksamma vid användandet av läromedel och kanske även kompletterar dem enligt deras tolkning av läroplanen (Calderon, 2015-01-27). För att komplettera läromaterial kan exempelvis äldre sångböcker användas. Det öppnar upp för ytterligare diskussion kring hur musiken och vår syn på den har förändrats. Dessutom kan läromedel som *Vi gör musik* (1974) som innehåller musikhistoria användas som ett uppslagsverk. På så sätt förlorar eleverna inte heller kontakten till de tryckta resurserna som är tillgängliga.

Därmed finns det olika sätt att ha nytta av gamla läromedel- och böcker. Å ena sidan kan vi lära oss av det förflutna och å andra kan vi komplettera det nya med beprövade övningar och sånger. I och med det kan det vara bra att ta tillvara gamla läroböcker som kan finnas i skolornas arkiv och källare.

6.3 Förslag till vidare forskning

Eftersom det idag är lärarens och skolornas uppgift att granska läromedlen som de vill använda sig av, kan det vara intressant att undersöka de nya framställningsformerna som digitala och internetbaserade läromedel medför och vilka de är. Att undersöka hur andra teman som till exempel sång eller musikteori har förändrats kan också bidra till en ökad förståelse, utökning av repertoar och kunskap om framsteg och utveckling inom musikpedagogisk forskning och undervisning i musik.

6.4 Slutord

Avslutningsvis har föreliggande studie beskrivit och analyserat hur framställningen av *klassisk musik* förändrats i tryckta läromedel sedan 1940-talet. Samhälleliga, teknologiska och utbildningsvetenskapliga reformer har påverkat utformningen och innehållet av läromedel och läroböcker. Synen på kulturarv och därmed även klassisk musik har fått en högre status sedan 1990-talet enligt tidigare forskning och resultatet. Det är betydelsefullt att förmedla kulturarv även till kommande generationer.

Referenser

Litteratur:

- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Calderon, Anders (2015-01-27). *Hur väljs och kvalitetssäkras läromedel?*. www.skolverket.se.
- Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/hur-valjs-och-kvalitetssakras-laromedel-1.181769>
- Danielsson, Annika (2008). *Synen på musik i Lpo94 och dess föregångare*. Nordisk musikkpedagogisk forskning : Årbok. 10, s. 215-228.
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Emanuelson, Bo (1990). *Musik i skolan: musikämnets didaktik i historisk belysning*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanken, Ingrid Maria & Johansen, Geir (2013). *Musikkundervisningens didaktikk*. 2. utg. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Johnsson Harrie, Anna (2009). *Staten och läromedlen [Elektronisk resurs] : En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2009
- Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-18312>
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2016*. 3., kompletterade uppl. (2016). Stockholm: Skolverket.
- Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
- NE.se [Elektronisk resurs]*. (2000-). Malmö: Nationalencyklopedin.
- Newton, L.D. & Newton, D.P. (2006). *Could elementary textbooks serve as models of practice to help new teachers and non-specialists attend to reasoning in music?*. Music Education Research 8(1): 3-16.
- Stensmo, Christer (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*. 1. uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Strandberg, Tommy (2007). *Varde ljud! [Elektronisk resurs] : Om skapande i skolans musikundervisning efter 1945*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2007.
- Strömquist, Monica (1991). *Barn och klassisk musik*. Kalmar.

Läromedel- och böcker:

- Aulin, Arne, Norrman, John & Styrenius, Ernst (1969[1967]). *Skolsångboken lärobok i musik för årskurserna 4-6*. Stockholm: Läromedelsförlagen.
- Aulin, Arne, Norrman, John & Wikström, Olga (1966). *Första sångboken lärobok i musik för de tre första skolåren*. 5. omarb. uppl. Stockholm: A.V. Carlson.
- Engström, Bengt Olof & Cederlöf, Egil (1974). *Vi gör musik lärobok i musik för grundskolans mellanstadium : elevens bok*. 6. uppl. Stockholm: Ehrligförl.
- Erséus, Torsten (ca1970). *Plan Mu 4*. Kristianstad: Stegelands.
- Gren, Katarina (2004). *Musikskatten: tips- och idebok*. Mölndal: Musikförlaget Lutfisken AB.
- Härén, Yngve, Brodin, Knut & Hellsing, Lennart (1969). *Våra visor. D. 1-3*. 3. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Härén, Yngve, Hellsing, Gunnar & Gummesson, Thord (1987). *Numusik. 1, [Grundbok]*. 3. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell läromedel.
- Nyman, Eva (1998). *Stora musikboken*. 3. uppl. Varberg: Argument.
- Petersson, Annie (red.) (1946). *Nu ska vi sjunga: Sångbok för de första skolåren : Utg. på initiativ av Alice Tegnér*. 11. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksells skoleböcker/Geber.
- Törnqvist Nyman, Eva (2015). *Stora musikboken: [musiklektioner för mer än ett år!]*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Utbult, Jan, Åhlund, Pia & Adolfsson, Zandra (2016). *Musik i skolan: lärarhandledning, årskurs 1-3*. Öckerö: Musikskolan.se.

Bilagor

Bilaga A Ramverk

Årtal (tryck)	Titel och författare	Beskrivning	Framställning	Likheter (+) /skillnader (-)	Förändring
1946	<i>Nu ska vi sjunga</i> – Petterson, Annie (red.)	En sångbok som innehåller folkvisor från bland annat Tegnér, Bellman och Köhler. Indelning i olika kapitel med teman. Utgiven av Sveriges Allmänna Folkskolläraförbundet. Syftet med boken är att inspirera barn till sång i skolan och hemmet.	-	-	Sångboksform avsedd för ämnet ”sång”.
1966	<i>Första sångboken</i> – Aulin, Arne, Norrman, John & Wikström, Olga	En sångbok med läraranvisning i början som är uppbyggd efter årskurserna 1–3. Denna upplaga är kopplat till läroplanen för grundskolan. Syftet är att kunna arbeta ämnesöverskridande med musik, att bredda elevernas musikaliska kompetens och att ta hänsyn till deras behov av lek, sång och rörelse.	I form av sånger (melodin): Mozart, Randel, Operan Hans och Greta	-Läraranvisning och metodik tillkommer. -Teorianknytningar är ett nytt fenomen. + Många folkvisor och sånglekar som i föregående bok.	En förändring från endast sångbok till lärobok har skett.
1969	<i>Våra visor</i> – Härén, Yngve, Brodin, Knut & Hellsing, Lennart	En samling av sångböcker med teoriansknytningar och övningar som består av tre delar som representerar årskurs 1–3. © : Del 1: 1957 Del 2: 1958 Del 3: 1960	I form av sånger (melodin): Gluck, Bartok, Haydn I form av sång: Mozarts Papageno	+Till största del lekvisor och folksånger likt <i>Första sångboken</i> och <i>Nu ska vi sjunga</i> . - Det finns korta läraranvisningar till varje årskurs.	Inte lika utförlig läraranvisning. Förespråkar framförallt Läroplanen 1955 eftersom det inte visas någon koppling till Lgr62 eller Lgr69 och har utgivits innan Lgr62.
1969	<i>Skolsångboken</i> – Aulin, Arne, Norrman, John & Styrenius, Ernst	En lärobok med sånger, små övningar och teori för årskurs 4–6. Läraranvisningar förekommer i samband med varje område. Fjärde upplagan som är anpassad till läroplanen.	I form av musikhistoria: Låtar som är kopplade till information om epoken och kompositören: Schubert, Mozart, Söderman, Grieg, Weber, Strauss, Nielsen, Sibelius, Händel, Beethoven, Stenhammar, Bach, Schuman. I form av musiklyssning: Lärarhandledningen rekommenderar att lyssna på klassisk musik.	+ Kommande läroböcker där framställningsformerna förknippas med varandra. -Stor fokus på musikhistoria olikt föregångarna. Målgruppen 4–6 kan vara en orsak till det.	Större fokus på musikhistoria/ kulturarv. Lärarhandledningen rekommenderar musiklyssning och musikhistoria.
ca1970	<i>Plan Mu 4</i> – Torsten Erséus	En pärm med material för årskurs 4. Ett planeringsverktyg med handledning	Anvisningar i lärarhandledningen: Musikhistoria bör inte ta för	-Lite fakta om musikhistoria jämfört med <i>skolsångboken</i> .	Skapande och lyssnande står i fokus. Elevens behov av

		och rum för egna anteckningar och kopplingar till Lgr69. Metodisk handling om alla områden, d.v.s. även klassisk musik finns med.	stort utrymme – läraren ska fokusera på det aktiva lyssnandet och endast antyda musikhistoriska kopplingar till exempelvis aktuella tonsättare. I form av lyssning: Kompositörer från olika epoker, opera allmänt, Gluck, Mozart, m.m. I form av skapande: Rita till klassisk musik. I form av rörelse: Att röra sig till exempelvis Bergakungens sal.	-Arbetsblad förekommer för första gången.	identitetsskapande lyfts fram. En helt ny form av läromedel istället för sångboksformerna.
1974	<i>Vi gör musik</i> – Engström, Bengt, Olof & Cederlöf, Egil	En läromedelssats med lärarhandledning, ljudband, ackompanjemanbok, och elevens bok. I denna studie ligger fokus på elevens bok som är en blandning av sånger, uppgifter och teori. Syftet är att skapa en omfattande kunskap hos eleverna med hjälp av sånger från olika tider och världsdelar.	I form av teori: Instrumentkunskap i samband med lyssning : Britten, Mozart. I form av musikteori och musikhistoria: Instrumentkunskap musikhistoria, notläsning och begreppsteori till Grieg, Nielsen, Sibelius. I form av lyssning, sång, teori och musikhistoria: Bach, Brahms, Mozart, Schubert, Haydn, Tjajkovski, Stravinsky, Bartok, Dvorak, Smetana, Chopin, Purcell, Britten, Händel och Beethoven. I form av musikhistoria: Wienklassicism och kompositörer.	+Elevens bok är lik Skolsångboken. -Boken är en del i en läromedelssats.	Klassisk musik är en fast beståndsdel av läromedlet. Det förekommer i olika former. Elevens eget initiativ för att lära sig krävs.
1987	<i>Numusik 1</i> – Härén, Yngve, Hellsing, Gunnar & Gummeson, Thord	En sångbok med några teori-anknytningar.	I form av sång (melodi): Mozart med kort fakta om honom.	+Likt läroböcker förr i tiden: Visor/sånger blandat med lite teori.	Spelande och sjungande i fokus men vikt på folkmusik. Det läggs stor vikt på elevens intressen.
1998	<i>Stora musikboken</i> – Nyman, Eva	Ett läromedel med färdiga arbetsblad, handledning och planeringar.	I form av musikylyssning, dans och rörelse, instrumentkännedom, musikhistoria och teori: Kompositörer och deras verk- Grieg, Sibelius, Smetana, Nielsen, Britten, Saint Saens, m.m. Instrumentkännedom- Exempelvis stråkinstrument kopplas till Vivaldi. Dans- Dansa menuett till Drottningholmsmusiken.	-Samtliga framställningsformer förekommer för första gången.	En blandning mellan teori och praktiska övningar. Klassisk musik får stort utrymme då det används i olika sammanhang.

2001	<i>Musikskatten</i> – Gren, Katarina	En sångbok och lärarhandledning med färdiga lektionsplaneringar för årskurs 1–3.	<p>I form av dans och rörelse: Offenbach, Grieg, Tjajkovski, Händel, Mozart, m.m.</p> <p>Lyssning: Hänvisar till CD ”klassiska favoriter”: Bach, Mozart, Beethoven</p> <p>Teori: Marsch, tvåtakt, tretakt (Strauss, Schubert, etc).</p> <p>Sångbok: Sång (melodi) Bach</p>	+Uppdelning i sångbok och lärarhandledning som <i>Musik i skolan</i> .	Inga större förändringar, men specialiserat på årskurs 1-3.
2015	<i>Stora musikboken: musiklektioner för mer än ett år!</i> – Törnqvist Nyman, Eva	Ett läromedel med färdiga arbetsblad, handledning och planeringar.	<p>I form av korsord och pussel (teori): Tonsättarfläta mm.</p> <p>I form av lysning: Övningar och uppgifter förknippad med Teori och musikhistoria: Om kompositörer och deras verk: Grieg, Sibelius, Smetana, Nielsen, Britten, Prokofjev, Saint Saens, mm.</p> <p>I form av skapande: Exempel: Rita till Smetana</p> <p>Instrumentkännedom: Ex. Stråkinstrument Vivaldi</p>	+En uppdaterad och anpassad version av <i>Stora musikboken</i> .	Det läggs ännu mer vikt på musikhistoria och teori i samband med klassisk musik.
2016	<i>Musik i skolan</i> – Utbult, Jan Åhlund, Pia & Adolfsson, Zandra	Ett läromedel för årskurs 1–3 som består utav en sångbok och lärarhandledningsbok med färdiga planeringar.	<p>I form av rörelse/ teori: Marsch</p> <p>I form av sång (melodi): Offenbach, Beethoven</p> <p>I form av skapande: Spela pukstämman till Beethovens 9. <i>Symfoni</i></p>	+Väldigt likt musikskatten i uppbyggnad och innehåll.	Kopplingar till den digitala världen d.v.s. internetbaserad undervisning förekommer för första gången.

Bilaga B Sökschema

Sökschemat visar litteraturen som inte ingick i kurslitteraturen och har hittats via databaser.

Datum	Databas	Sökord	Sökträffar	Utvalda referenser
24.2.	Onesearch	Klassisk musik	56	Strömqvist, Monica (1991). <i>Barn och klassisk musik</i> . Kalmar:
	Eric	Textbook music *peer reviewed	110	Newton, L.D. & Newton, D.P. (2006). <i>Could elementary textbooks serve as models of practice to help new teachers and non-specialists attend to reasoning in music?</i> . Music Education Research 8(1): 3-16.
3.4.	Onesearch	Musikundervisning	194	Emanuelson, Bo (1990). <i>Musik i skolan: musikämnets didaktik i historisk belysning</i> . Lund: Studentlitteratur.
	Swepub	Musikundervisning *refereeanskad	11	Danielsson, Annika (2008). <i>Synen på musik i Lpo94 och dess föregångare. Nordisk musikkpedagogisk forskning : Årbok. 10, s. 215-228.</i>
7.4.	Onesearch	Musikundervisning	194	Strandberg, Tommy (2007). <i>Varde ljud! [Elektronisk resurs] : Om skapande i skolans musikundervisning efter 1945 /</i> . Diss. Umeå : Umeå universitet, 2007.
	Diva	Läromedelsgranskning	20	Johnsson Harrie, Anna (2009). <i>Staten och läromedlen [Elektronisk resurs] : En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991</i> . Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2009